

Bases metodològiques de la infermeria**2014/2015**

Codi: 101806

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500891 Infermeria	OB	2	1

Professor de contacte

Nom: Paola Galbany Estragues

Correu electrònic: Paola.Galbany@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No hi ha prerequisits específics per cursar l'assignatura de Bases Metodològiques de la Infermeria. Tot i així es recomana estar matriculat al Practicum I del segon curs del grau en infermeria, i haver realitzat les assignatures: Evolució de les cures i pensament infermer i l'assignatura de Bases ètiques, gestió i qualitat dels serveis infermers per aprofundir en els coneixements adquirits durant el primer curs del grau.

Objectius**Contextualització:**

L'assignatura de Bases Metodològiques de la Infermeria té 6 crèdits ECTS i està considerada com a obligatòria dins les directrius generals de Bases de la Infermeria del pla d'estudis de la Universitat Autònoma de Barcelona per a l'obtenció del títol de Grau en infermeria.

L'evolució de les cures infermeres en un context en transformació influenciat per múltiples variables com per exemple els avenços en la tecnologia, els fenòmens migratoris, l'envelliment de la població etc. dona lloc a que la formació dels futurs professionals estigui centrada en l'adquisició de sòlids coneixements teòrics científics i tècnics, fil.losòfics i d'organització, per tal de poder donar una resposta eficaç i adequada en la pràctica clínica centrada en la qualitat de les cures i l'atenció personalitzada.

Partint d'aquest fet i tenint en compte que el concepte clau de la Infermeria es centra en les premisses de persona, entorn, salut i malaltia, els **objectius formatius** de l'assignatura són els següents:

- Conèixer i saber aplicar, des de la teoria, el procés d'atenció d'infermeria per tal d'utilitzar-ho posteriorment en la pràctica clínica.
- Adquirir les habilitats del pensament crític necessaris per actuar en la professió de manera segura i efectiva.
- Atendre, de manera simulada, a les persones segons les seves necessitats tot aplicant els coneixements adquirits.

Competències

- Adquirir i utilitzar els instruments necessaris per desenvolupar una actitud crítica i reflexiva
- Analitzar i sintetitzar fenòmens complexos
- Aplicar els fonaments i els principis teòrics i metodològics de la infermeria.
- Buscar, avaluar, organitzar i mantenir sistemes d'informació

- Col·laborar i integrar-se en grups i equips de treball.
- Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua
- Dissenyar sistemes de cures dirigits a persones, famílies o grups, avaluar-ne l'impacte i establir-hi les modificacions oportunes.
- Establir una comunicació eficaç amb pacients, família, grups socials i companys, i fomentar l'educació per a la salut.
- Expressar-se de manera fluida, coherent i adequada a les normes establertes, tant oralment com per escrit.
- Fomentar estils de vida saludables, l'autocura, donant suport al manteniment de conductes preventives i terapèutiques.
- Oferir una atenció sanitària tècnica i professional adequada a les necessitats de salut de les persones ateses, d'acord amb l'estat de desenvolupament dels coneixements científics de cada moment i amb els nivells de qualitat i seguretat que s'estableixen a les normes legals i deontològiques aplicables.
- Promoure i respectar el dret de participació, informació, autonomia i el consentiment informat, en la presa de decisions de les persones ateses, d'acord amb la manera com viuen el seu procés de salut-malaltia.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.

Resultats d'aprenentatge

1. Adquirir i utilitzar els instruments necessaris per desenvolupar una actitud crítica i reflexiva.
2. Analitzar i sintetitzar fenòmens complexes.
3. Argumentar amb evidències científiques la selecció de les cures infermeres més idònies per a una atenció professional adequada a les necessitats de salut de les persones.
4. Buscar, avaluar, organitzar i mantenir sistemes d'informació.
5. Col·laborar i integrar-se en grups i equips de treball.
6. Descriure els processos per promoure la participació i l'autonomia del pacient en la presa de decisions en el seu procés de salut i malaltia.
7. Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom.
8. Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
9. Dissenyar i modificar plans de cures segons les necessitats de les persones, les famílies o els grups.
10. Expressar-se de manera fluida, coherent i adequada a les normes establertes, tant oralment com per escrit.
11. Identificar els elements històrics, conceptuals i metodològics rellevants que defineixen el conjunt de la disciplina infermera.
12. Indicar estils de vida saludables i conductes preventives i terapèutiques.
13. Planificar activitats específiques per fomentar i mantenir la salut i prevenir la malaltia
14. Planificar i dur a terme les cures infermeres necessàries individualitzades en cada cas.
15. Resoldre problemes d'infermeria i problemes de col·laboració, utilitzant la història clínica, els diagnòstics infermers i els criteris de resultat que es vol aconseguir (segons el paradigma escollit).
16. Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.
17. Revisar i avaluar periòdicament les situacions de salut i les intervencions d'infermeria dutes a terme.
18. Utilitzar estratègies i habilitats que permetin la comunicació efectiva amb pacients, famílies i grups socials.
19. Valorar l'estat de la salut de l'individu, la família i la comunitat, i identificar els problemes i els factors interns i externs que n'afecten la salut.

Continguts

Els continguts d'aquesta assignatura estan dividits en dos apartats: Continguts que es treballaran durant el curs en seminaris i classes teòriques i continguts específics de pràctiques de laboratori (PLAB) on es treballaran situacions simulades. Durant les PLAB l'estudiant aprendrà a donar atenció bàsica a les persones segons les seves necessitats.

Continguts que es treballaran en els seminaris i en les classes teòriques:

El Procés d'Atenció d'Infermeria (PAI)

- Què és el PAI i quines son les seves fases.
- Beneficis de la seva praxis.
- Què és el pensament crític i com arribar a pensar críticament.
- Què és un model conceptual i quines avantatges té treballar amb un model.

*** Model conceptual de Virginia Henderson.**

Revisió del concepte de necessitat.

Causes que poden alterar les necessitats.

Revisió dels conceptes de dependència/independència.

Finalitat de les cures infermeres.

El rol autònom de la infermera.

Fases del Procés d'Atenció d'Infermeria (PAI)

Etape de valoració

- Què és i en què consisteix la valoració.
- Recollida de dades.
 - Finalitat de la recollida de dades.
 - Revisió dels aspectes ètics a tenir en compte en la recollida de les dades.
 - Fonts d'informació disponibles: observació, exploració, entrevista d'Infermeria, història clínica i altres fonts documentals.
 - Tipus de dades: Subjectives, objectives, actuals, antecedents.
 - Llocs i temps per a recollir les dades.
 - Validació i organització de les dades. Qualitat de les dades recollides.
 - Identificació de les primeres impressions. Identificar criteris de normalitat/anormalitat.
 - Informe i registre de dades.

Etape de Diagnòstic.

- Què és i en què consisteix el diagnòstic infermer.
- Diferència entre diagnòstic infermer i diagnòstic mèdic.
- Aplicació del pensament crític i interpretació de les dades per formular el diagnòstic infermer.
- Formulació del diagnòstic infermer.

- El llenguatge de la taxonomia de l'Associació Nord-americana de Diagnòstics Infermers (NANDA).
- El procés: observació, reflexió, anàlisi, discriminació, deducció i elaboració d'hipòtesis, validació d'hipòtesis i la formulació del diagnòstic.
- Identificació del problema de salut real o potencial.
- Diferència entre diagnòstic d'infermeria i problema interdependent.

- La importància de la revisió de les guies clíniques, protocols i altres procediments vinculats a la situació del pacient.

- La participació de la persona cuidada i/o família en el procés de diagnòstic.

Etape de Planificació.

- Què és i en què consisteix la Planificació.
- Establir prioritats i determinar els objectius.
 - Característiques dels objectius.
- Les intervencions: tipus i característiques
- Les diferències entre un objectiu de cures i una intervenció infermera.
- Redacció de la planificació i avaluació del pla.
 - Els diferents tipus de plans de cures.
- La participació de la persona cuidada i/o família en l'elaboració del pla.

Etape d'Execució.

- L'execució de les cures infermeres.
- La delegació de les tasques infermeres.
- La documentació necessària.
- La importància de l'observació.
- Característiques dels registres d'infermeria.
- La importància de la informació transmesa verbalment.
- La importància de la infermera com a educadora de la salut.

Etape d'Avaluació.

- Què és i quina finalitat té el procés d'avaluació.
- Avaluació de la qualitat de les cures infermeres.
- Com avaluar els criteris de resultats i les intervencions infermeres.
- Avaluació continua del procés d'atenció d'infermeria fins la resolució.

Continguts que es treballaran en les Pràctiques de laboratori : (PLAB).

Sessió 1 PLAB_BMI.

- Concepte d'asèpsia i esterilitat.
- Rentat higiènic i antisèpsia de mans.
- Vestir-se per fer un procediment que requereix esterilitat: calçar-se els guants, la mascareta i la bata.
- Saber preparar un camp estèril: Delimitar un camp estèril sobre una zona corporal i sobre una superfície no corporal. Cura de la ferida quirúrgica neta.

Sessió 2 PLAB_BMI.

- Confecció del llit hospitalari: tancat, ocupat i postoperatori.
- La higiene personal del pacient: total i parcial.
 - Desplaçaments laterals i longitudinals dels malalts per tal de poder fer la higiene i l'acomodació.
 - Col·locar i retirar el bolquer, posar orinal i/o ampolla d'orina.
 - Canvi de pijama o camisa de dormir.

Sessió 3 PLAB_BMI.

Mobilitat part I:

- Mecànica corporal vers els professionals d'infermeria.
- Mecànica corporal orientada vers els malalts- Principis de mobilització:
 - Col·locar al malalt en les diferents posicions.
 - Prevenció de nafres: valorar factors de risc, escala Emina.
 - Transferències.

Sessió 4 PLAB_BMI.

Mobilitat part II.

- Aprendre a utilitzar ajudes tècniques (grua).
- Mobilitzacions passives.
- Recordatori.
 - Mesura de les constants vitals:
 - Freqüència cardíaca, pressió arterial, freqüència respiratòria i temperatura corporal.
 - L'estudiant haurà de revisar conceptes sobre l'alimentació del pacient treballats en el primer curs del Grau en Infermeria.

Metodologia

1. Activitats Dirigides.

* **Seminaris:** Tenen la finalitat de treballar plans d'atenció d'infermeria. L'estudiant ha d'aprendre a realitzar un pla de cures a partir de la teoria donada a classe i de la bibliografia recomanada. Els plans de cures seran específics de l'àmbit hospitalari i de l'atenció primària de salut. Els estudiants es dividiran en 4 grups (20-25 estudiants per grup) ; els grups seran definits pel professor coordinador a principi de curs i s'informarà als estudiants a través del Campus Virtual/Moodle de l'assignatura. Cada seminari té una durada de 4h, distribuïts segons el calendari acadèmic del segon curs del grau en infermeria 2014-2015.

- L'assistència als seminaris és obligatoria. La no assistència repercutirà negativament en la nota.

* **Teoria:** Té la finalitat de proporcionar al estudiant els coneixements necessaris per tal de dur a terme el pla d'atenció d'infermeria. Aquests coneixements són la continuació de la teoria donada a l'assignatura de primer curs en infermeria "Evolució de les cures i el pensament en infermeria", en el seu apartat de Teories i models. La teoria es farà en grup gran, distribuïts segons el calendari acadèmic de segon curs del grau en infermeria 2014-2015.

- Les classes expositives es faran dins l'aula i el professor penjarà en el campus una guia/resum a seguir. No es penjaran apunts, per tant es recomana l'assistència a totes les classes teòriques per tal d'adquirir els coneixements necessaris per poder treballar de manera adequada els plans d'atenció d'infermeria i superar la prova escrita.

- És obligatòria l'assistència a classe de com a mínim el 70% de les hores teòriques (20,5h totals). La no assistència mínima requerida, representarà perdre 1 punt de la nota final de l'assignatura.

* **Pràctiques de laboratori (PLAB):** Tenen la finalitat de que l'estudiant adquireixi habilitats clíniques mitjançant la simulació de tècniques i procediments bàsics abans de la pràctica clínica infermera (que comença amb el Practicum I). Es realitzaran grups reduïts d'estudiants distribuïts segons el calendari acadèmic del curs 2014-2015. Els grups seran determinats pel professor coordinador de l'assignatura durant el curs; el professor informarà als estudiants dels llistats assignats a través del Campus Virtual /Moodle de l'assignatura.

2. Altres.

* Tutories individualitzades.

Es podran concretar tutories específiques contactant prèviament per e-mail amb el professor/a.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
1.Seminaris	20	0,8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19
2.Pràctiques de laboratori (PLAB)	12	0,48	1, 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16
3. Teoria	20,5	0,82	1, 4, 8, 10, 11, 12, 14, 19
Tipus: Autònomes			
Definició de paraules clau iu estratègies de recerca i bases de dades	90	3,6	1, 2, 4, 7

Avaluació

Sistema d'avaluació:

En aquesta assignatura l'avaluació és continuada, és a dir, que s'utilitzen diferents proves d'avaluació al llarg del curs. S'expliquen a continuació:

Avaluació dels Seminaris sobre Plans d'Atenció en Infermeria (45%) : S'organitza en 2 mòduls, cada un dels quals té assignat un pes específic en la qualificació final.

- Mòdul de seminaris: Durant 5 seminaris es treballaran plans d'atenció d'infermeria (PAI) en grups de 4-5 estudiants aproximadament. El dia 3 i 5 dels seminaris, els estudiants presentaran oralment el treball realitzat durant les classes. En la primera presentació, es valorarà el desenvolupament de les tres primeres etapes del PAI: valoració, diagnòstic i planificació del primer cas. En la segona presentació, es valoraran les etapes de planificació, execució i avaluació del segon cas. Els estudiants entregaran al professor els dos PAI treballats al llarg del curs. El primer PAI l'entregaran al seu respectiu professor, via email, com a molt tard el dia 17 de novembre de 2015. El segon PAI l'entregaran al seu professor, via email, com a molt tard el 23 de desembre de 2014.

Mitjançant un instrument d'avaluació, prèviament dissenyat, els estudiants seran avaluats dels seus treballs de la següent manera:

- 1) Primer PAI entregat al professor: tindrà un pes del 15% en la nota final de l'assignatura.
- 2) Segon PAI entregat al professor: tindrà un pes del 20% en la nota final de l'assignatura.
- 3) Co-avaluació de les presentacions orals. Tindrà un pes del 10% en la nota final de l'assignatura.

*La presentació oral de cada PAI feta el dia 3 i el dia 5 del seminaris serà avaluada entre els estudiants de la següent manera:

- El professor responsable del seminari triarà el dia de l'exposició, de manera aleatòria, un estudiant de cada grup per fer l'exposició. Per tant, tots els estudiants han de conèixer bé la matèria a presentar.
- Amb un instrument d'avaluació prèviament dissenyat pel professorat, tres estudiants d'un altre grup, seleccionats de manera aleatòria pel professor responsable del seminari, avaluaran al seu company. La nota de cada grup serà entregada pels estudiants avaluadors al professor el mateix dia dels seminaris dedicat a presentacions.
- La nota que treguin els estudiants, co-avaluació, serà la nota corresponent a la primera presentació del grup. Aquesta nota tindrà un pes del 5%.
- El mateix es repetirà el dia 5. La nota de la segona presentació tindrà un pes del 5%.

La nota final dels treballs en aquest mòdul de seminaris equivaldrà al 45% de la nota final de l'assignatura.

IMPORTANT:

* L'assistència als seminaris és obligatòria. Si un estudiant falta als seminaris 1,2,4 serà penalitzat amb una reducció de 0,5 punts, per cada dia d'absència, en la nota final de l'assignatura. Si un estudiant falta als seminaris 3 i 5, se li restarà 1 punt en la nota de cadascuna de les presentacions orals.

* Si un estudiant falta a més de 2 seminaris, serà exclòs dels treballs en grup i se li computarà un zero (0) en el 45% de les notes que corresponen als seminaris.

* Per poder fer la mitjana amb la nota de la prova escrita caldrà treure una nota mínima de 4 en els apartats 1 i 2 d'aquet mòdul de seminaris (entregues de treballs).

Avaluació de les Pràctiques de laboratori (PLAB) (5%):

- Les situacions simulades es realitzaran a l'Unitat Docent de la Vall d'Hebron; l'assistència a les 4 sessions, repartides en 2 dies, és obligatòria. L'assistència a les PLAB és necessària per poder realitzar posteriorment les pràctiques assistencials que s'inicien amb el Practicum I. La assistència al PLAB equival al 5% de la nota final de l'assignatura. La no assistència a les sessions repercutirà negativament en la nota final de l'assignatura amb una reducció del 10% de la mateixa (5% per cada dia de no assistència).

Avaluació de la Prova escrita (50%):

Prova escrita: La prova escrita consta de preguntes obertes de resposta curta i preguntes tipus test sobre els coneixements teòrics adquirits al llarg de l'assignatura. Caldrà treure com a mínim un 4 per fer la mitjana ponderada.

Criteris d'avaluació:

PER APROVAR L'ASSIGNATURA caldrà una nota mínima de 5 en l'expedient. Per poder ser avaluat de manera continuada, l'estudiant s'ha de presentar com a mínim a tots els criteris següents:

- Haver assistit a 3 o més sessions dels seminaris
- Haver entregat al professor els treballs dels seminaris (1 i 2).
- Haver realitzat la prova escrita
- Haver tret com a mínim un 4 en la prova escrita i un 4 en els dos treball de PAI dels seminaris entregats al professor.

Recordatori:

- Les absències als seminaris (de PAE i PLAB) i a un mínim del 70% de les classes expositives redueix la nota de l'assignatura.

La qualificació final de l'assignatura és la mitjana ponderada de cadascuna de les proves avaluatives. La ponderació es realitzarà sempre que la nota mínima en cada una de les proves avaluatives sigui igual o superior a 4. S'entendrà per No presentat (NP) aquella situació en la que no s'hagi realitzat cap de les activitats d'avaluació. Un no presentat en alguna de les activitats, promitjarà com a zero (0).

Els estudiants que no hagin superat l'assignatura per mitjà de l'avaluació continuada es podran presentar a una prova final de síntesi (consultar el calendari d'exàmens de la UAB per al curs 2014-2015): **Tenen dret a la prova de síntesi:** els estudiants que no hagin superat l'avaluació continuada amb una nota diferent de No presentat (NP) o zero (0).

No es realitzaran proves fora dels límits establerts en el calendari d'exàmens del Grau en Infermeria per al curs 2014-2015.

El tractament eventual de casos particulars: Es realitzarà a partir d'un comitè docent on s'avaluarà la situació particular de l'estudiant i es prendran les decisions més adients.

Obtenció de la qualificació final:

El sistema de qualificació final es alfanumèric i quedarà representat de la següent manera:

Suspens < 5

Aprobat < 7

Notable < 9

Excel·lent >ó 9

Revisió de treballs de PAI i revisió d'examen:

- **Per la revisió dels 2 treballs de PAI:** una vegada publicada la nota dels treballs, el professor del seminari establirà un dia concret per a que l'estudiant, en cas de necessitat, pugui revisar la nota. Cada professor de seminari es posarà d'acord amb el seu grup d'estudiants. No s'acceptaran sol·licituds de revisió de treballs en dates fora del límits establert.

- **Per la revisió de la prova escrita:** Una vegada publicada la nota final de la prova escrita, la nota podrà ser revisada per l'estudiant en el període determinat per la "revisió d'examen". El professor coordinador de l'assignatura informarà als estudiants, a través del Campus Virtual o el Moodle, de la data per revisar l'examen. No s'acceptaran sol·licituds de revisió d'examen en dates fora del límit establert.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
1.Seminaris	45%	3,38	0,14	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19
2.Prova escrita	50%	3,75	0,15	1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19
PLAB	5%	0,38	0,02	1, 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 19

Bibliografia

Seminaris i classes teòriques:

1. Alfaro R. Pensamiento crítico y juicio clínico en enfermería: un enfoque práctico para un pensamiento centrado en los resultados. 4ª ed. Barcelona: Elsevier; 2009.
2. Alfaro R. Aplicación del proceso enfermero: fomentar el cuidado en colaboración. 5ª ed. Barcelona: Masson; 2003.
3. Bulechek G, Butcher H, McCloskey J. Clasificación de intervenciones de enfermería (NIC). 5ª ed. Madrid: Elsevier; 2009
4. Johnson M, Moorhead S, Bulechek G, Butcher H, Maas M, Swanson E. Vínculos de NOC y NIC a NANDA-I y diagnósticos médicos. Soporte para el razonamiento crítico y la calidad de los cuidados. 3ª ed. Barcelona: Elsevier; 2012.
5. Luis MT, Fernández C, Navarro MV, De la teoría a la práctica: el pensamiento de Virginia Henderson en el siglo XXI. 2ª ed. Barcelona: Masson; 2005.
6. Luis MT. Los diagnósticos enfermeros: revisión crítica y guía práctica. 2ª ed. Barcelona: Elsevier-Masson; 2013.
7. Marriner-Tomey A, Raile M. Modelos y Teorías en enfermería. 6ª ed, Madrid: Elsevier; 2007.
8. Moorhead S, Johnson M, Maas M. Clasificación de resultados de enfermería (NOC). 4ª ed. Madrid: Elsevier; 2009.
9. Nanda Internacional. Diagnósticos enfermeros. Definiciones y clasificación 2012-2014. Madrid: Elsevier; 2012.
10. Rifà R, Olivé C, Lamoglia M. Lenguaje NIC para el aprendizaje teórico-práctico en enfermería. Barcelona: Elsevier; 2012.
11. Tellez S, García M. Modelos de cuidados en enfermería NANDA, NIC y NOC. México DF: Mc Graw-Hill Interamericana; 2012.

Pràctiques de Laboratori (PLAB):

1. Abric M, Dotte P. Gestos y activación para las personas mayores: ergomotricidad y atención gerontológica. Barcelona:Masson; 2003.
2. Alonso D, Aradilla A, Falcó A, et al. Manual de tècniques i procediments d'infermeria I i II. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona; 2005.
3. Domínguez A (dir.). Antisèptics i desinfectants. 2ª edició. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Direcció General de Salut Pública; 2006. [Consultat el 28 de maig de 2012] Disponible a www.seguretatpacient.org/cms/fileadmin/docuemnts/antiseptics.pdf
4. Dotte P. Método de movilización de los enfermos:ergomotricidad en el ámbito asistencial. Barcelona:Elsevier; 2010.
5. Dotte P. Método de manutención manual de los enfermeros. Ergomotricidad en el ámbito sanitario. Generalidades y educación gestual específica. 5ª edición. Barcelona: Elsevier, Masson; 2001.
6. Fuentes C, Ballester, D (coord.). Manual de tècniques i procediments d'infermeria. Girona: Documenta Universitària; 2010.
7. Precaucions d'aïllament per evitar la transmissió d'agents infecciosos als centres sanitaris. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Salut; 2009 [Consultat el 19 de juliol de 2010] Disponible a <http://www.gencat.cat/salut/depsalut/html/ca/dir2100/spveprev2.pdf>
8. Prevenció de les exposicions accidentals a sang i material biològic. [Monogràfic a Internet] Barcelona:Generalitat de Catalunya. Departament de Sanitat i Seguretat Social; 2002 [Consultta el 24 de juny de 2013] Disponible a coec.cat/_pdf/expbio.pdf

Altres recursos:

Pàgina web d'interès:

1. CDC, Center for Disease Control and Prevention. Hand Hygiene in Healthcare setting. Atlanta: cdc.gov [actualitzat en 2013; accés el 24 de juny de 2013] Disponible a [Http:// www.cdc.gov/handhygiene](http://www.cdc.gov/handhygiene)
2. NANDA International, incc [sede web]. Kaukauna: Nanda.org [actualitzada en 2013; accés el 24 de juny de 2013]. Disponible a www.nanda.org
3. OMS. The first Global Patient Safety Challenge. Clean care is safer care. Suïssa: Who.int [actualitzat en 2013; accés el 24 de juny de 2013] Disponible a [Http://www.who.int/gpsc/en](http://www.who.int/gpsc/en)